

Ukázali jsme, že Evropská unie působením své regionální politiky významně posiluje proces zapojování regionů do širších vazeb, proces „vymaňování se ze státních hranic“. Poskytuje prostor pro růst regionálního sebevědomí, výrazně přispívá k obměně tradičního vztahu centrum – periferie, podporuje princip subsidiarity.

Od roku 1988, kdy se regionální politika Společenství stala jednou z nejdůležitějších komunitárních politik, její vliv neustále roste. Dnes tvoří druhou největší rozpočtovou kapitolu celé Evropské unie.

Základním stavebním prvkem regionální politiky EU je region, region tak, jak tento široký pojem povětšinou pojednává tato práce: tudíž ve smyslu základní územní statistické teritoriální jednotky (NUTS) evropské regionální politiky (EU vymezuje skrze regionální politiku i jiné regiony: euroregiony a trans-regiony).

Regionální politika Evropské unie je unikátní, nikde jinde na světě není podobná politika prováděna na nadstátní úrovni. Obecně lze regionální politiku považovat za činnost vedoucí ke zlepšení geografického působení ekonomických a jiných vlivů.

O skutečné, tj. fungující a silné, evropské regionální politice lze hovořit od roku 1975. Jako reakce na vstup tří nových zemí do Společenství v roce 1973 (Velká Británie, Irsko a Dánsko) byl tehdy založen první z fondů (Evropský regionální rozvojový fond) sloužící ke snižování existujících meziregionálních rozdílů. Procento podílu fondu na rozpočtu Společenství se neustále zvyšovalo, postupně přibýly i další nástroje. K výraznějším změnám v regionální politice Společenství docházelo takřka vždy v souvislosti s vlastním rozšířením.

Rozšíření Evropské unie o deset nových členských zemí v roce 2004 si stejně jako předchozí rozšíření vyžádá reformy regionální politiky. Vesměs chudší regiony nových zemí způsobily značné prohloubení rozdílů mezi jednotlivými regiony, mnoho regionů starých členských zemí přišlo díky celkovému poklesu kvalifikačních kritérií o zdroje příjmů z regionální politiky. Prostředky regionální politiky budou navýšeny, změní se a zefektivní počet cílů regionální politiky. Z pohledu vztahu centrum – periferie v rámci prostoru Evropské unie přineslo rozšíření v roce 2004 mimo jiné vznik efektu Východní stěny, pásu nejméně rozvinutých regionů EU soustředěných na současné východní hranici Unie. Právě tyto regiony – periferie periferií, včetně českých „východních“ regionů poutají největší pozornost prostředků regionální politiky.

Uvedli jsme, že evropská regionální politika se dá bezpochyby považovat za jedinečnou v celosvětovém měřítku. Vedle značných výhod z toho ovšem plynou i určité nevýhody.

Mezi hlavní pozitivum jistě patří solidaritní bohatších zemí Unie s chudšími (proto je tato politika označována rovněž za politiku soudržnosti) a tudíž možnost vyčlenění mnohem větších finančních prostředků na opravdu potřebné, tj. nejméně rozvinuté regiony.

Negativ nadstátní regionální politiky je celá řada, kritici hovoří zejména o neefektivnosti a přílišné složitosti systému získávání regionální pomoci.

Zhodnocení samotného dopadu evropské regionální politiky na rozvoj méně vyspělých regionů je problematické. Evropská komise vidí v této politice jasný příspěvek ke konvergenci těchto regionů. Kritici považují za nejdůležitější přínos k rozvoji těchto regionů vhodnou politiku na státní úrovni, tj. faktory typu makroekonomické stability, efektivně pracující administrativy či ozdravení veřejných financí. Obecná shoda panuje v názoru, že prostředky regionální politiky by měly být mnohem více než dosud zaměřeny na vytvoření příznivých podmínek k podnikání, k budování infrastruktury, do vzdělávání a výzkumu, čili do oblastí, které přinesou dlouhodobý efekt. Za příklad úspěšné aplikace regionální politiky (ale nejen jí) je považováno Irsko.

Ukázali jsme, že zapojování regionů do širších vazeb urychluje probíhající globalizace. V růstu celosvětové provázanosti se nejlépe uchytí a vyprofilují regiony, které jsou na něj nejlépe připraveny. Nejvíce jsou do těchto nadnárodních sítí zapojeny jádrové regiony (většinou metropole), neboť jsou nejlépe vybaveny inovacemi, kvalifikovanou pracovní silou či kapitálem.

I v globalizujícím se světě přispívá prostorová blízkost (teritorialita) významně ke stabilitě, flexibilitě a inovační síle regionu. Nový styl práce nové ekonomiky vyžaduje týmovou spolupráci na lokální úrovni. Geografická dosažitelnost firem totiž podporuje rychlou výměnu informací a nápadů i snadný pohyb produktů. Motorem růstu jednotlivých lokalit, měst a regionů se tak stále častěji stávají klastry, územní inovační komplexy, vytvářející lokální a regionální sítě. Vytváření klastrů aktivně podporuje i evropská regionální politika.

České a moravské regiony patří po vstupu České republiky do EU (s výjimkou Prahy) k lehce podprůměrně vyspělým regionům. Mezuregionální rozdíly vztažené

k průměru EU nejsou propastné a optimistický výhled na fungování tuzemské ekonomiky v budoucnosti slibuje postupnou konvergenci.

Vstup České republiky do Evropské unie a vytvoření fungujících vyšších územních samosprávných celků významně přispěly k decentralizaci. Volení zástupci jednotlivých regionů jsou jedněmi z nejdůležitějších aktérů domácí politické scény. I vlastní „zahraniční politika“ regionů je už dnes považována za samozřejmost.

Stejně jako v České republice dochází i v ostatních státech Evropské unie k procesu decentralizace. Díky vlivu Unie se prohlubují kontakty regionů na nadnárodní úrovni a posiluje se jejich samostatnost a autonomie. Samy jednotlivé členské země postupně delegují na politické regiony nižší úroveň než stát stále více pravomocí. Dobře patrné je to třeba ve Francii či Španělsku.²⁴⁹

Regiony jsou na poli Evropské unie silným hráčem. A jejich váha poroste.

²⁴⁹ Symbolický význam pro decentralizační proces ve Francii má přestěhování nesmírně prestižní školy pro nejvyšší státní úředníky ENA (L'École nationale de l'administration) z Paříže do Štrasburku (region Alsasko-Lotrinsko), sídla Evropského parlamentu.